

Nr 136

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m.m. för budgetåret 1964/65; given Stockholms slott den 20 mars 1964.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen begäres för nästa budgetår ett reservationsanslag av 945,5 milj. kr. till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m.m. Bemyndigande begäres att utlägga beställningar å flygmateriel m.m. inom en kostnadsram av 1 140,0 milj. kr. Bemyndigandet omfattar bl.a. fortsatt utvecklingsarbete på flygplan 37. En redogörelse lämnas för föreliggande planer beträffande detta projekt.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20
mars 1964.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, fråga om *anslag till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m.m. för budgetåret 1964/65*. Statsrådet anför härvid följande.

I årets statsverksproposition (bil. 6, s. 160) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1964/65 beräkna ett reservationsanslag av 945 000 000 kr. Beredningen i ärendet är numera avslutad.

För budgetåren 1947/63 har riksdagen medgivit utläggande av beställningar av flygmateriel m.m. inom en kostnadsram av 8 738,975 milj. kr., varav ett belopp av 417,55 milj. kr. beviljats under anslaget Flygvapnet: Luftförsvarsrobot (jfr prop. 1963: 108, s. 65). I bemyndiganderamen har icke beräknats medel, som överförts från anslag under tolfte huvudtiteln. Såsom betalningsmedel för ifrågavarande beställningar har under samma tid anvisats 7 456,108 milj. kr., varav 112,25 milj. kr. utgör medel, som under budgetåren 1959/63 överförts från prisregleringsanslag. I angivna bemyndiganden och betalningsmedel har icke inräknats vad som genom Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1959 tillförts anslaget Marinen: Fartygsbyggnader m.m. och statens budgetutjämningsfond (15,8 + 5,25 =), 21,05 milj. kr. Vidare har betalningsmedlen reducerats med det belopp om 16 milj. kr. som Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande utnyttjat för prisregleringsändamål (prop. 1961: 110, s. 221—222). Bemyndigandeskulden per den 30 juni 1963 uppgick alltså till ett belopp av (8 738,975 — 7 456,108 =) 1 282,867 milj. kr. som icke är täckt av betalningsmedel.

För innevarande budgetår har riksdagen medgivit, att beställningar må utläggas inom en kostnadsram av 1 400 milj. kr. samt anvisat 929,225 milj. kr. i betalningsmedel. Enligt hittills meddelade beslut kommer alltså den 30 juni 1964 beställningsbemyndiganden till ett belopp av (1 282,867 + 1 400,000 — 929,225 =) 1 753,642 milj. kr. att icke vara täckta av betalningsmedel.

Den av riksdagen godkända kostnadsramen för budgetåren 1963/70 uppgår till 7 076,925 milj. kr. i prisläge maj 1962 (jfr prop. 1963: 108, s. 85).

Flygförvaltningen (skr. 13/8 1963) har beräknat kostnadsramen för anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåren 1964/71 till 7 083,7 milj. kr. enligt prisläget i maj 1963, därvid outnyttjat belopp under tidigare budgetår icke medtagits. Detta innebär en ökning med (7 083,7 — 6 822,425 =) 261,275 milj. kr. i förhållande till den under budgetåren 1963/70 godkända kostnadsramen om från denna borträknas ett outnyttjat belopp om 254,5 milj. kr. Vid ärendets beredning inom försvarsdepartementet har ökningen hänförs till delposter enligt följande (beloppen i milj. kr.).

	Förändring
1. Prisstegring enligt försvarsindex	+ 75,7
2. Anpassning till flygvapnets totala kostnadsram	— 7,1
3. Förskjutning av kostnadsramen ett budgetår	+ 192,675
	+ 261,275

1. Med hänsyn till försvarsindex, som utvisar höjning i prisläget i maj 1963 med 1,1 % i förhållande till prisläget i maj 1962 i vad avser anslag för tygmaterielanskaffning (motsvarande), bör kostnadsramen för budgetåren 1963/70 uppräknas med 75,7 milj. kr.

2. Inom den av överbefälhavaren för budgetåren 1964/71 angivna totala kostnadsramen för flygvapnet beräknas årskvoterna för budgetåren 1964/70 bära i förhållande till nu gällande kostnadsram reduceras med tillhoppa 7,1 milj. kr.

3. Årskvoterna för budgetåren 1963/64 och 1970/71 utgör i prisläget maj 1963 respektive 939,425 och 1 132,1 milj. kr. Skillnadsbeloppet uppgår således till (1 132,1 — 939,425 =) 192,675 milj. kr.

Enligt den av flygförvaltningen föreslagna kostnadsramen för budgetåren 1964/71 upptar ämbetsverket anslaget för budgetåret 1964/65 till 929,1 milj. kr. Betalningsutfallet avseende bemyndiganden som lämnats till och med budgetåret 1963/64 beräknas av flygförvaltningen uppgå till cirka 945 milj. kr. under budgetåret 1964/65.

För nästa budgetår hemställer flygförvaltningen om ett beställningsbemyndigande av 1 140 milj. kr. Detta bemyndigande avses i huvudsak skola utnyttjas enligt följande (angivna belopp i milj. kr.).

1. Stridsledningssystem	140
2. Bassystem	180
3. Sambands- och navigationsmateriel m. m.	25
4. Ammunition	10
5. Flygplanrobotar	105
6. Ej flygplanburna robotar	15
7. Flygplanssystem 35	290

8. Flygplanssystem 37	150
9. Övriga flygplanssystem	40
10. Reservdelar och utbytesenheter	70
11. Forskning, försök och prov	45
12. Övrigt	70
	1 140

Beträffande de under nämnda delposter angivna anskaffningarna må följande nämnas.

1. Förslaget till materielanskaffningar för stridsledningssystemet omfattar bland annat radarstationer av skilda slag för totalt cirka 46,8 milj. kr., materiel för dataöverföring (tråd- och radiolänk) för cirka 50 milj. kr. samt materiel för databehandlingsutrustning m.m. för luftförsvarscentraler m.fl. anläggningar för tillhoppa cirka 33 milj. kr. Moderniseringen av vårt nuvarande stridslednings- och luftbevakningssystem grundar sig på en av chefen för flygvapnet fastställd långsiktig plan.

2. Föreslagen materielanskaffning för bassystem syftar till att anpassa basutrustningen till flygplantyperna 35 och 37, och till att utrusta nya baser i den takt dessa byggs ut. Kraven på hög beredskap, rörlighet och utspridning leder till hög teknisk standard på basmaterielen. Planen omfattar ett stort antal artiklar av en mängd olika slag som tillsammans uppgår till betydande belopp. Den dominerande posten utgör anskaffning av utrustning för servicefordon för provning av telemateriel i flygplan. För nästa budgetår begäres för detta ändamål cirka 97 milj. kr. För anskaffning av gasskyddsmateriel, smörjningsmateriel, lyft- och bogsermateriel samt materiel för underhåll av strilssystemet erfordras cirka 37 milj. kr.

3. Anskaffning av sambandsmateriel omfattar främst materiel för fjärrskriftnät och för radiotelefax (system för överföring av bilder, exempelvis väderkartor och lägeskartor). I telefaxnätet ingår telefaxsändare, radiosändare och radiomottagare samt telefaxmottagare. För nästa budgetår föreslås vissa kompletteringar till tidigare beslutade anskaffningar.

Av navigationsmateriel anskaffas dels ett antal radionavigeringsanläggningar, dels ett stort antal pejlanläggningar.

4. Anskaffningen syftar till att ersätta äldre materiel med ny effektivare ammunition anpassad till de nya vapenbärarna. Vidare anskaffas övningsammunition, övningsraketer och övningsbomber.

5. Serieleverans av moderna jaktrobotar med radar och IR målsökare — typ Falcon — påbörjas under 1964 och beräknas pågå under större delen av 1960-talet. Robotarna tillverkas på licens i Sverige. Totalkostnaden anges för närvarande till cirka 565 milj. kr. Till och med innevarande budgetår har beställningar utlagts till ett sammanlagt belopp av cirka 284 milj. kr. För nästa budgetår upptas ytterligare cirka 84 milj. kr. Övrig väsentlig

anskaffning under denna delpost avser utveckling av ny lätt attackrobot och modifiering av befintlig tung robot.

6. Upptagna kostnader för ej flygplanburna robotar avser huvudsakligen anslutning av Bloodhound II-roboten till Stril 60.

7. Totalkostnaden för hela flygplanssystem 35 kan för närvarande beräknas till cirka 3 580 milj. kr. Hittills har anvisats cirka 2 300 milj. kr. Resterande leveranser och beställningar avser två jaktflygplansversioner (35 D och 35 F) samt en spaningsversion (35 E). För nästa budgetår begärt bemyndigande avses bland annat för vissa fortsatta typkostnader och materielbeställningar för ytterligare serieflygplan. Vidare avses bemyndigandet för reservmotorer, beväpningsbalkar, fälltankar och simulatorer.

8. Upptagna beställningsbemyndiganden för flygplanssystem 37 under nästa budgetår erfordras för fortsatt typarbete på flygplan, motor och flygplanutrustningar. Hittills har erhållits bemyndiganden om cirka 300 milj. kr. för detta projekt.

9. På äldre krigsflygplan genomföres fortlöpande smärre modifieringar och kompletteringar. Kostnaden härför beräknas under nästa budgetår till cirka 4,5 milj. kr.

Det nya skolflygplanet Sk 60 avses beställas våren 1964 med leverans under åren 1965—67. Härför har hittills erhållits beställningsbemyndiganden om totalt cirka 170 milj. kr. För nästa budgetår erfordras totalt cirka 32 milj. kr. för att beställa ett antal flygplan i lätt attackflygversion samt för installation av attackutrustning och spaningsutrustning i ett antal plan av samma typ.

Anskaffning av resterande materiel för fyra tunga helikoptrar (Hkp 4) hör slutföras under nästa budgetår.

För att anskaffa ytterligare exemplar av den franska målroboten CT 20 erfordras under nästa budgetår 2 milj. kr.

10. Reservdelar och utbytesenheter planeras komma att anskaffas under hela 1960-talet med ungefär lika årliga belopp och betalningsutfall.

Utbytesenheter av olika slag (t.ex. motorer, landställ, roder, apparater, instrument etc.) anskaffas för att i första hand utnyttjas i samband med periodiska översyner av materiel i tjänst. När ett flygplan inkommer på verkstad ersättes motorn med en färdigöversedd motor från förråd. Härigenom förkortas den tid flygplanet är ur tjänst och beredskapen ökas. Samtidigt vinner man den fördelen, att de vid översynen urmonterade enheterna kan inplaceras för erforderliga arbeten med hänsyn till önskemålet om en jämn sysselsättning vid verkstäderna. Utbytesenheterna utgör således en buffert för utjämnning av verkstädernas belastning.

Reservdelar anskaffas till belopp som utgör vissa procentsatser av anskaffningsvärdet för olika materielslag. Procentsatserna är grundade på erfarenheter av reservdelsbehovet för olika materielslag varierande mellan 5 och 20 %.

11. Kostnaderna för forskning, försök och prov uppgår till cirka 4 % av förevarande anslag och fördelar sig i stort enligt följande:

Allmän forskning och utveckling	24 %
Målbunden forskning och utveckling	16 %
Forskningstekniska resurser	3 %
Försöksverksamhet	14 %
Försöksplatsernas driftkostnader	29 %
Försöksplatsernas mät- och provutrustningar	14 %
	100 %

Allmän forskning och utveckling omfattar icke typinriktad verksamhet vid forskningstekniska institutioner och industrier, främst inom robotområdet, flygplanområdet och radarområdet. Den målbundna forskningen och utvecklingen omfattar för närvarande främst förberedande utredningar rörande planerade stridsledningssystem.

Medel för forskningstekniska resurser erfordras för komplettering av vindtunnlar, utrustningar för hållfasthetsprov och mätutrustningar vid forskningstekniska institutioner och vissa industrier. Försöksverksamhet avser försök med ny materiel, huvudsakligen innan större serietillverkning igångsättes och innan materielen överlämnas till förband.

Kostnader för drift av och för komplettering av mät- och provutrustningar vid försöksplatser avser flygförvaltningens försökscentral i Malmö samt robotavdelningens försöksplatser i Norrland och Karlsborg.

12. Under denna delpost redovisas dels kostnader för verksamhet eller anskaffning, som är gemensam för ett flertal system, dels kostnader för smärre anskaffningar m. m. Exempel på kostnader är provflygningar, motorprov, prov av teleutrustning vid industrier, resor, utbildnings- och säkerhetsmateriel, reproduktions- och förslagsverksamhet samt frakter. Kostnaderna uppgår regelmässigt till cirka 3 % av anslaget för flygmaterielanskaffning m.m.

Vidare har under denna delpost inräknats beställningsbemyndiganden om 40 milj. kr., avsedda att täcka prisstegringar på uteliggande och för nästa budgetår planerade beställningar.

Departementschefen

Inom den kostnadsram som jag räknat med för flygvapnet bör kostnadsramen för anskaffning av flygmateriel m. m. under budgetåren 1964/71 bestämmas till 7 259,8 milj. kr. och anslaget för budgetåret 1964/65 till 945,5 milj. kr. i enlighet med följande sammanställning (s. 8). Under hänvisning till vad jag anfört i årets statsverksproposition (bil. 6, s. 16) rörande inriktningen av långsiktplaneringen upptar jag i sammanställningen för budgetåren 1967/71 jämväl den kostnadsram som bör ligga till grund för denna planering.

För nästa budgetår har flygförvaltningen under förevarande anslag föreslagit ett beställningsbemyndigande om 1 140 milj. kr. Av bemyndigandet avses cirka 150 milj. kr. för fortsatt utveckling (typarbete) av flygplanssystem 37. Med hänsyn till projektets stora omfattning såväl kostnads- som tidsmässigt anser jag det lämpligt att i förevarande sammanhang lämna närmare redogörelse för utvecklingsläget och beräknade kostnader m.m. för detta flygplanssystem. Redogörelsen i det följande grundar sig främst beträffande kostnadsuppgifter på en av flygledningen på mitt uppdrag utarbetad promemoria, som i särskild ordning överlämnats den 27 januari 1964.

Flygplanssystem 37 avses först tillverkas i en attackversion för att ersätta flygplan 32 A Lansen. Detta levererades till förband under tiden 1956—1959. I samband med 1958 års försvarsbeslut förutsattes att den normala omsättningstiden för stridsflygplan skulle vara 7—8 år med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen och kraven på modernitet. Flygplan 32 A borde med dylikt betraktelsesätt utgå ur organisationen och ersättas med nytt flygplan redan under åren 1964—1966. På grund av kostnadsutvecklingen har dock önskemålet om snabb materielomsättning fått vika inför kravet att bibehålla kvantiteten. Enligt nu gällande planer kommer sålunda de första flygplan 37 att levereras först under år 1969. Detta medför bland annat att livslängden för vissa flygplan 32 och 35 kommer att utsträckas ända till 15 år. För flygplan 37, som kommer att vara i tjänst vid flygvapnets förband under hela 1980-talet, förutsattes dock icke redan nu på flygplanets projektstadium en dylik livslängd. Osäkerheten i den framtida militärtekniska utvecklingen anses motivera en så snabb omsättning som de ekonomiska möjligheterna erbjuder utan minskning av organisationen. Flygplan 37 planeras för närvarande få en livslängd av 12 år.

Typarbetet på flygplan 37 påbörjades år 1958. Det omfattade de första åren ett antal förprojekt som underlag för att fastställa de operativa kraven på flygplanet. Dessa förelåg sommaren 1961, då de godkändes av överbefälhavaren. I fråga om ett flertal taktiska prestanda var kraven högre än för flygplan 32 och 35. Det ansågs vidare önskvärt, att det nya projektet utformades som en enhetsplattform (flygplanskrov och motor) med viss grundutrustning och erforderlig tillsatsutrustning för envar av de tre aktuella versionerna av flygplan 37, attack, spaning och jakt. Fördelarna med denna lösning — jämfört med utveckling av tre separata flygplantyper — ansågs vara lägre typkostnader, lägre underhållskostnader, lägre utbildningskostnader för markpersonal, mindre behov av markutrustning och ett effektivare utnyttjande av basorganisationen i krig.

Med de uppställda kraven ansågs det icke vara möjligt att tillgodose behoven av nya flygplan med flygplan 32 eller 35 eller en vidareutveckling av dessa typer.

På grundval av de angivna kraven utarbetades inom flygledningen grundläggande specifikationer för projektet. Under åren 1962—63 bestämdes en-

	Outnyttjat belopp under tidigare budgetår	Budgetåret (belopp i milj. kr.)								Summa
		1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	
<i>1963 års kostnadsram (budgetåren 1963/70)</i>										
Årskvoter enligt prop. 1963:108	183,7	929,225	934	950	980	1 005	1 040	1 055	—	7 076,925
Justering till prisläge maj 1963	—	+ 10,2	+ 10,3	+ 10,4	+ 10,8	+ 11,0	+ 11,4	+ 11,6	—	+ 75,7
Reservationsmedelsförbrukning ¹	— 80,2	—	—	—	—	—	—	—	—	— 80,2
Överfört från anslaget Flygvapnet: Luftförsvarsrobot	+ 70,8	—	—	—	—	—	—	—	—	+ 70,8
Anpassning till kostnadsramen ²	—	—	+ 1,2	— 0,4	— 5,8	+ 4,0	— 11,4	— 6,6	—	— 19,0
Förskjutning av kostnadsramen ett budgetår	—	— 939,425	—	—	—	—	—	—	+ 1 075,0	+ 135,575
<i>1964 års kostnadsram (budgetåren 1964/71)</i>										
I prisläge maj 1963	174,3	—	945,5	960	985	1 020	1 040	1 060	1 075	7 259,8
Inriktning för långsiktplanering	—	—	—	—	—	* 1 050	* 1 070	* 1 090	* 1 105	—

¹ Årskvoten för budgetåret 1962/63 732 milj. kr. Nettoutgiften för sagda budgetår (sedan hänsyn tagits till överföringar till anslaget) i runt tal 812,2 milj. kr.

² Avser flygvapnets totala kostnadsram.

³ I alternativet 3 460 är årskvoterna respektive 1 000, 1 020, 1 040 och 1 055.

hetsplattformens och attackversionens skrov, motor och väsentliga utrustning m. m. Samtidigt utfördes visst konstruktionsarbete på prototyper. För utprovningen erforderliga prototyper inköptes. Under år 1963 började viss förberedande utprovning.

Beträffande utvecklingen m. m. av det kompletta 37-projektet återstår några väsentliga frågor. Sålunda beräknas val av viss test- och basutrustning ske under innevarande år.

1962 års försvarskommitté ägnade stor uppmärksamhet åt ifrågavarande flygplanprojekt och erhöll hösten 1962 redogörelse för utvecklingsläget m. m. På grundval av då lämnade uppgifter beträffande kostnader och tidsprogram förordade försvarskommittén, att projektet borde fortsättas och anförde att den av kommittén förordade kostnadsramen borde göra det möjligt att fortsätta utvecklingsarbetet i huvudsak i planerad takt. Föredragande departementschefen anslöt sig till försvarskommitténs förslag (prop. 1963: 108, s. 61). Riksdagen (SU 1963: 113, s. 19; rskr. 1963: 265) godtog likaledes förslaget. I förenämnd promemoria lämnas nu bland annat följande uppgifter om beräknade totalkostnader (typ- och seriekostnader) för en serie om något mer än 800 flygplan. Priserna avser kostnadsnivån hösten 1963 (milj. kr.).

	Kostnad				
	1958/63	1963/67	1967/71	1971—	1958—
Typarbete på enhetsplattform samt attack- och skolversion	113 ¹	626	~ 390	~ 170	~1 300
Typarbete på spanings- och jaktversion	0	12	~ 140	~ 150	~ 300
Summa typarbete	113	638	~ 530	~ 320	~ 1 600
Seriekostnader	0	169	~1 100	~5 330	~6 600
<i>Summa system 37</i>	113	807	~ 1 630	5 650	~ 8 200

Kostnaderna för typarbetet för de tre versionerna av flygplan 37, totalt 1 600 milj. kr., fördelar sig enligt följande tabell. Som jämförelse må nämnas att de sammanlagda typkostnaderna i 1963 års priser för flygplan-systemen 32 och 35 enligt flygförvaltningen kan beräknas till cirka 1 550 milj. kr. I denna summa har dock endast en del av typkostnaderna för utrustning kunnat medtagas eftersom det av redovisningstekniska skäl ej varit möjligt att särskilja alla dessa kostnader från seriepriserna.

	Flygplan-skrov	Motor	Elektro-nikut-rustning	Diverse	Summa
Typarbete på enhetsplattform samt på attack- och skolversion	~ 800	~ 240	~ 215	~ 30	~1 285
Typarbete på spanings- och jaktversion	~ 300	0	~ 10	~ 5	~ 315
<i>Summa</i>	~ 1 100	~ 240	~ 225	~ 35	~ 1 600

Seriekostnaden för attackversionen av flygplan 37 beräknas till cirka 7,7 milj. kr. per flygplan. Häri har inkluderats en marginal av cirka 5 % för oförutsett. För spanings- och jaktversionerna beräknas seriekostnaden bli något högre än för attackversionen. Medelseriekostnaden för alla versionerna anges i den ekonomiska långtidsplanen till cirka 8 milj. kr. per flygplan.

Även om nu angivna kostnader för typarbetena på flygplanet är väsentligt högre än de som lämnades i samband med försvarskommitténs överväganden kan ökningen i vad avser jämförbara kostnader och efter omvandling till samma prisläge i stort sett beräknas till cirka 4 %. När det gäller seriekostnaden är ökningen något större eller cirka 10 %.

En fråga som enligt min mening har avgörande betydelse i detta sammanhang är om stridsflygplan överhuvudtaget kommer att anskaffas i framtiden. Denna fråga har i olika sammanhang dryftats under de senaste åren såväl i utlandet som i vårt land. Det har därvid ganska entydigt framkommit att det endast torde vara de stora strategiska bombflygplanen som i en nära framtid kan komma att helt ersättas av robotar. Eftersom Sverige inte har och inte har haft sådana bombflygplan är ett sådant utbyte dock inte aktuellt för oss. När det däremot gäller framtida förnyelse av jaktflygplan och med mark- och sjöstridskrafter direktsamverkande attackflygplan ger utvecklingen utomlands ej stöd för antagandet, att dessa flygplan kan komma att ersättas med enbart robotar. Ett flertal nya typer av flygplan utvecklas såväl i Väst som i Öst för luftförsvars- och attackuppgifter. I de fall robotar för nämnda uppgifter tillföres organisationen bör de snarare betraktas som komplement till än som ersättning för flygplan. I dessa fall torde dock införande av robotar (mark-, kust-, sjö- och luftvärnsrobotar) sannolikt komma att medföra att antalet flygplan minskar.

Det föreligger ett omedelbart samband mellan våra möjligheter att fullfölja vår alliansfria, på neutralitet i krig inriktade utrikespolitik och vår förmåga att kunna prestera ett för vårt eget lands vidkommande krigsavhållande försvar. Invasionsförsvar är krigsmaktens viktigaste uppgift. **G**enom inriktning på denna uppgift bedömes att den största fredsbevarande effekten uppnås. Ett effektivt invasionsförsvar förutsätter moderna vapensystem för luftförsvars-, spanings- och attackuppgifter. Det är mot denna bakgrund jag har bedömt frågan om fortsatt förnyelse av vår flygmateriel. Vidare utveckling av flygplan 37 förutsattes i 1963 års försvarsbeslut, sedan försvarskommittén ingående prövat frågan.

I olika sammanhang har ifrågasatts om vi bör fortsätta att utveckla flygplan inom landet. Man tvekar bland annat med hänsyn till att endast små serier är aktuella för tillverkning. Självfallet kan många olika aspekter läggas på detta spørsmål. I detta sammanhang vill jag endast uppehålla mig vid kostnadsfaktorn. Även om konkurrenssituation ej föreligger inom landet synes det som vi lyckas utveckla och tillverka en billigare produkt

än vad köp utifrån skulle innebära. Detta torde till stor del bero på att våra prestandakrav kan närmare anpassas till våra naturliga förutsättningar och därför sättas något lägre än vad som i allmänhet förekommer i fråga om utomlands konstruerade flygplan. Den kostnadsjämförelse mellan två likvärdiga projekt som möjliggjorts i samband med Schweiz' val mellan den franska Mirage och den svenska Draken visar, att det svenska planet sannolikt är betydligt billigare.

Ytterligare en faktor som enligt min mening förtjänar att beaktas i förevarande sammanhang är de fördelar som är förknippade med att vi inom landet har en konkurrenskraftig, kvalitativt högtstående flygindustri. Härigenom blir vi mindre beroende av utlandet vid val av såväl flygplan som annan militär materiel. Det torde också vara så att den — även internationellt sett — höga tekniska nivå som svensk flygindustri uppnått skapar respekt och good-will för svensk teknik utomlands.

Med hänsyn till att konkurrenssituation ej föreligger inom landet när det gäller ifrågavarande utveckling och tillverkning är det enligt min mening nödvändigt, att den ansvariga förvaltningsmyndigheten har erforderlig insyn och överblick över engagerade företags tillverkning, rationaliseringsverksamhet, bokföring m. m. för att kunna kontrollera skäligheten m. m. i kostnader och vinst. Behov av en sådan insyn föreligger ej bara när det gäller flygindustrier utan inom alla de områden för krigsmaterieltillverkning inom vilka tillräckliga konkurrensförhållanden inom landet ej föreligger. Enligt min mening bör de problem som sammanhänger med denna fråga prövas närmare.

Enligt flygförvaltningen kan typkostnaden för attackversionen av flygplan 37 nu uppskattas med väsentligt större säkerhet än vid tidpunkten för redogörelsen för försvarskommittén. Detta sammanhänger främst med att förutsättningarna för projekt nu är bättre kända. Även om typkostnaden skulle öka i viss utsträckning, kommer ändock kostnaden enligt föreliggande uppgifter att bli betydligt lägre än för de utländska jämförbara systemen. Motsvarande gäller beträffande säkerheten i kostnadsberäkningen och verkan av ogynnsam kostnadsutveckling såvitt avser seriekostnaden för flygplan 37. Påtagliga kostnadsökningar i priset per flygplan kommer främst att resultera i att minskat antal flygplan kan beställas.

Blir kostnadsutvecklingen i fråga om flygplan 37 mindre gynnsam än flygförvaltningen förutsatt i sin planering, kommer detta att medföra dels att utvecklingsarbetet och därmed första serieleverans försenas, dels att ett mindre antal flygplan än beräknat kan beställas per år. Vid sådant förhållande blir resultatet efter hand, att antalet divisioner vid flygvapnet successivt kommer att minska både till följd av ytterligare haveriavgångar innan nya flygplan levereras och att totalt sett ett mindre antal nya flygplan tillkommer. Ett minskat antal divisioner kan i princip medföra en minskning antingen av antalet divisioner per flottilj eller av antalet flottiljer. Hur en

minskning bör göras måste bedömas med utgångspunkt bland annat i kraven på beredskap och kostnaderna för denna. Jag bedömer det under alla förhållanden nödvändigt att kostnadsutvecklingen sorgfälligt följes. Önskemål om investeringar i byggnader och anläggningar samt om utbyggnad av flygvapnets personalstater måste bedömas med hänsyn till konstaterad och bedömd kostnadsutveckling.

I propositionen 1963: 108 anslöt jag mig till 1962 års försvarskommittés bedömning att det inom ramen för det militära försvaret för budgetåren 1963/67 bör vara möjligt att fortsätta utvecklingsarbetet på flygplan 37. Jag föreslår att Kungl. Maj:t nu utverkar erforderliga bemyndiganden att fortsätta utvecklingsarbetet under nästa budgetår. Av vad jag förut anfört framgår att flygplan 37 utgör ett i förhållande till våra resurser mycket betydande projekt. Med hänsyn härtill liksom till betydelsen av flygplan 37 för den totala försvarsplaneringen torde regeringen böra fortlöpande följa projektet. En särskild beredning bör därför tillsättas inom försvarsdepartementet. Jag torde i annat sammanhang få återkomma med hemställan om Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en dylik beredning.

I prop. 1963: 108 tillstyrkte jag erforderligt beställningsbemyndigande för anskaffning av nytt skolflygplan för att ersätta befintligt skolflygplan typ II (Sk 28). Jag anförde, att jag i likhet med 1962 års försvarskommitté ansåg, att detta nya skolflygplan borde kunna utrustas så, att det blir användbart som ett lätt attackflygplan för samverkan med bland annat arméstridskrafter främst i Övre Norrland. Riksdagen (SU 1963: 113; rskr. 1963: 265) anslöt sig i sitt utlåtande till mitt förslag.

I en av överbefälhavaren med eget yttrande insänd skrivelse har flygförvaltningen den 27 februari 1964 hemställt att få beställa 130 st. skolflygplan av typ Saab 105, som enligt flygvapenchefens mening väl tillgodoser flygvapnets behov av skolflygplan typ Sk 60 och samtidigt anses väl lämpad att utnyttja som lätt attackplan A 60. Kostnaden per flygplan Sk 60 beräknas till cirka 1 162 000 kr. i 1961 års prisnivå. Genom beslut den 6 mars 1964 har Kungl. Maj:t bifallit flygförvaltningens hemställan. För nästa budgetår beräknat beställningsbemyndigande om cirka 32,4 milj. kr. för ifrågavarande objekt avses som nämnts i det föregående huvudsakligen för beställning av 20 st. flygplan typ 60 i attackversion samt av installation av attack- och spaningsutrustning i de flygplan som kan komma att tas i anspråk för krigsuppgifter. Med hänsyn till att detta förslag är helt i linje med mitt tidigare ställningstagande i denna flygplanfråga tillstyrker jag nu föreslaget bemyndigande.

Även övriga föreslagna beställningsbemyndiganden kan jag i huvudsak tillstyrka. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, inom ramen för det totala beställningsbemyndigandet, närmare reglera anskaffningsverksamheten.

Flygförvaltningen har under 1962 träffat avtal om förvärv av licensrätt

till motorer för flygplan 37. I avtalet har intagits en klausul som garanterar licensgivaren bestämda licensinkomster. Annulleras kontraktet före den 31 december 1975 av andra skäl än kvalitetstekniska skall licensgivaren erhålla ersättning härför. Denna ersättning utgår beroende på annulleringstidpunkten med belopp mellan cirka 20 och cirka 80 milj. kr.

Avtalet har icke underställts Kungl. Maj:t. I propositionen 1962: 110 (s. 111) har jag uttalat som min principiella uppfattning att garantiåtaganden av liknande typ bör täckas av beställningsbemyndiganden och att hänsyn härtill bör tagas när respektive bemyndigande fastställs. Denna uppfattning delades av statsutskottet (SU 115 s. 36) vars utlåtande godkändes av riksdagen (rskr. 285). Med hänsyn såväl härtill som till avtalets konsekvenser i övrigt i ekonomiskt och organisatoriskt hänseende hade flygförvaltningen enligt min mening icke bort träffa avtalet utan Kungl. Maj:ts medgivande. Då avtalet torde vara bindande för kronan, vill jag i detta sammanhang endast föreslå att inom ramen för beställningsbemyndigande som riksdagen må komma att medgiva för varje budgetår avsättes ett mot åtagandet svarande belopp. Jag finner det anmärkningsvärt att avtalet ej underställts Kungl. Maj:t.

Flygförvaltningen har i skrivelse den 21 februari 1964 underställt Kungl. Maj:ts prövning frågan om ett statligt kapitaltillskott till viss hotellrörelse i Vidsel (jfr riksdagens revisorers berättelse 1963 § 5). Ämbetsverkets framställning remissbehandlas för närvarande. Beredningen av ärendet har således icke avslutats. Då emellertid behov av skyndsamma åtgärder kan visa sig föreligga, bör Kungl. Maj:t, därest riksdagen ej reser invändning häremot, för ändamålet få disponera medel under förevarande anslag.

Vid bifall till vad i det föregående föreslagits kommer den 30 juni 1965 beställningsbemyndigande till ett belopp av (1 753,642 + 1 140 — 945,500 =) 1 948,142 milj. kr. att sakna täckning av betalningsmedel.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna vad i det föregående föreslagits beträffande kostnadsram för anskaffning av flygmateriel m. m. under budgetåren 1964/71;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 1 140 000 000 kr.;

c) till *Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.* för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 945 500 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Berndt Bodin